

СУМ¹⁶⁻¹⁷ Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 1994–2010. – Вип. 1–15.

Тимч., ІСУЯ Історичний словник українського язика / за ред. Є. Тимченка. – Х.; К., 1930–1932. – Т. 1, вип. 1–2. – 947 с.

ХЛ Хмельницкая лѣтопись (1636–1650) // Лѣтопись Самовидца по новооткрытымъ спискамъ съ приложеніемъ трехъ малороссійскихъ хроникъ: Хмельницкой, «Краткого Описанія Малороссіи» и «Собранія Историческаго». – К., 1878. – С. 77–81.

ХС Софонович Ф. Хроніка з літописців стародавніх / Ф. Софонович / АН України, Археограф. коміс., Ін-т укр. археографії, Ін-т історії України ; підготовка тексту до друку, передмова, комент. Ю. А. Мицика, В. М. Кравченка. – К. : Наук. думка, 1992. – 336 с.

ЧЛ Черниговская лѣтопись по новому списку (1587 – 1725). // Оттиск из Киевской Старины. Черниговская летопись по новому списку (1587–1725) и Коломацкие челобитные / изд. Ал. Лазаревского. – Киев, 1890. – 44 с.

Ольга Власенко,
студентка 4 курсу
ННІ філології та журналістики
ЖДУ імені Івана Франка.
Науковий керівник: **Г. І. Гримашевич,**
кандидат філологічних наук, доцент.

МІКРОТОПОНІМИ М. МАЛИНА, МОТИВОВАНІ ОСОБЛИВОСТЯМИ РЕЛЬЄФУ ТА ПОХІДНІ ВІД НАЗВ ФЛОРИ Й ФАУНИ

У статті проаналізовано мікротопоніми м. Малина Житомирської обл., мотивовані особливостями рельєфу та похідні від назв флори й фауни.

Мікротопоніми різних населених пунктів сьогодні заслуговують особливої уваги науковців. Важливими є дослідження на регіональному та локальному рівнях, адже вони допомагають відтворити цілісну картину різноманіття назв, що представлені на території України.

Дослідженню різних аспектів мікротопонімного матеріалу присвятили свої праці М. Никончук, Є. Черепанова, І. Чеховський, Л. Костик, Н. Лісняк, О. Михальчук, О. Бабічева, Н. Бойко, Д. Бучко, К. Галас та ін.

Неофіційні назви невеликих об'єктів природного чи антропогенного походження, наявні в місті Малині, також заслуговують на увагу.

На жаль, досі не існує єдиної класифікації мікротопонімів. Відповідно до класифікації, що ми обрали, виділяють: 1) мікротопоніми, утворені від власних назв людей; 2) назви дрібних географічних об'єктів, які походять від назв флори й фауни; 3) оніми, мотивовані назвами сусідніх сіл, хуторів; 4) мікротопоніми, в основі яких лежать назви побуту, виробництва, сільського

господарства; 5) оніми, які походять від назв корисних копалин і будівельних матеріалів; 6) назви, мотивовані особливостями рельєфу місцевості; 7) мікротопоніми, що вказують на час походження назви; 8) географічні назви, що вказують на розташування за чимось, під чимось; 9) оніми, які вказують на етнічні ознаки мешканців [4, с. 162–163].

Мета нашої розвідки – проаналізувати мікротопоніми м. Малина, мотивовані особливостями рельєфу та похідні від назв флори й фауни. Варто зауважити, що частину мікротопонімного матеріалу представлено на сайтах м. Малина [2; 3].

Бабина яма – скеля й урвище, які розташовані навпроти частини вул. Набережної в районі *Паперової фабрики*. Кам'яна брила виступає із землі над урвищем і є подібною до давніх 'кам'яних баб'. Також одне зі значень *баба* – «кам'яний бовван давнього походження, що найчастіше трапляється в степу на могилах» [5, I, с. 75]. Тому можна припустити, що через зовнішню схожість ця місцевість отримала відповідну назву.

Інша та найбільш імовірна версія походження назви така: у тому місці жінки прали одяг на камінні біля води, а *баба* – «розм. узагалі жінка», тому й бабина (жіноча) яма пов'язана з локальними особливостями рельєфу: «яма – заглиблення в землі... // Глибока вирва на дні річки, ставка, озера» [5, XI, с. 644].

Горбки – поле, що простягається в межах високовольтних стовпів РЕМу та приватних будинків на вулицях Пролетарській, Панаса Мирного, Некрасова та Енергетиків. Ця місцевість отримала таку назву, адже свого часу тут створили штучну водойму – канал, який простягається до ставків міської лікарні. Унаслідок такої діяльності залишилися чималі насипи землі. З часом канал обмілів, а насипи перетворилися на горбки. Сьогодні 'на горбках' (тобто в межах цього поля) люблять гратися діти. Онім і досі активно функціонує в мовленні жителів м. Малина.

Дівоча ямка – так у м. Малині називають невелику місцину побіля р. Ірша. Походження назви складно визначити. Найбільш імовірно, що вона утворилась від слова «діва – поет. дівчина» [5, II, с. 296] і пов'язана з тим, що, можливо, це місце розташоване нижче від старої фабричної греблі та є зручним для відпочинку дітей, жінок, юнацтва. На призначення місцини для дозвілля та відсутність небезпеки вказує суфікс пестливості -к- у другому слові назви.

Дідова яма – назва місця на р. Ірша між мостом старою греблею. Ця місцина колись була дуже глибока, і на ній утворювався вир. Місцеві чоловіки тут колись любили ловити рибу. Яма є саме 'дідовою' (не чоловіча чи юнацька) і може свідчити про те, що тільки дорослі чоловіки з необхідним досвідом і навіть у літах могли тут рибалити. Сьогодні *Дідова яма* вже не така глибока, але мешканці міста й досі тут ловлять рибу.

Циганські гори – назва піщаної горбистої території за *Банкноткою* біля водосховища в напрямку сміттєзвалища. Онім порівняно новий. Можливо, колись на цій території зупинялися циганські табори, але остаточно з'ясувати, чому їх називають «циганськими», поки не вдалося.

Бобри – давня назва мікрорайону, що включає вулицю Котовського, провулок Винниченка, провулок від вулиці Шевченка побіля річки. «Відома з

XIX ст. й походить, найімовірніше, від того, що житла місцевих жителів, як боброві хатки, тулилися на схилі поблизу старого русла річки» [3]. Також, можливо, онім пов'язаний із назвою тварини, імовірно, тут, біля річки, водилися бобри: «бобер – великий водяний (річковий) гризун, що дає цінне хутро» [5, I, с. 205]. Сьогодні ця назва вийшла з ужитку.

Дубина – «старовинна назва мікрорайону, що міститься в кінці вулиці Котовського поблизу старого міського кладовища – від греблі Малинського водосховища до вулиці Шевченка» [3]. Вважають, що назва пов'язана з дубовим насадженням, що колись тут існувало: «дубина – дубовий ліс, гай; дубова памолодь» [5, II, с. 429]. Сьогодні назва не використовується.

Козіний лог – низинна частина лісу поміж Малином і селом Лідовка біля залізничної дороги. Зважаючи на наявність морфеми -лог- у лексемі *переліг* (*перелогу*), можемо говорити про безпосередній зв'язок між ними. У словнику зафіксовано такі значення слова переліг: 1. «Заросле травною поле, що свідомо не обробляється кілька років для відновлення родючості ґрунту» [5, IV, с. 215]; 2. «Земля, що ніколи не оброблялась; цілина» [5, IV, с. 215].

В етимологічному словнику української мови щодо лексеми *лог* знаходимо: «заглиблення в рельєфі; яр із пологими зарослими схилами; широка низина; орна земля, яку перестали обробляти» [1, III, с. 278]. Як бачимо, значення є подібними. *Козіний лог* справді є місциною, густо зарослою травною, там здавна випасають худобу, зокрема й кіз. Онім утворився поєднанням двох лексем у словосполучення.

Ліпки – назва території, що включає урочище біля р. Ірші, «у районі вулиці Чорновола» [3]. Ця місцевість засаджена липами, від чого й походить назва. Онім утворився внаслідок творення зменшеної форми від іменника липа за допомогою суфікса -к-, що є типовим для творення назв цієї групи.

Отже, проаналізований мікротопонімний матеріал засвідчує, що територія м. Малина та Малинщини має великий потенціал для подальшого дослідження мікротопонімів.

Перспективи подальших наукових досліджень убачаємо в системному аналізі мікротопонімів Малинщини, що заповнить прогалину в царині лінгвістичних досліджень та уможливить створення загального всеукраїнського фонду мікротопонімів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Етимологічний словник української мови: В 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Редкол. О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін. – К.: Наукова думка, 1982–2012.
2. Карта міста Малина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.malyn.com.ua/zKarta1.jpg>
3. Про топоніми міста Малина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.malyn.com.ua/MMaboutTopon.htm>
4. Скорук І. Д. Курсова та дипломна роботи з ономастики: посібник [для студ. вищ. навч. закл.]. – Луцьк: Вежа-Друк, 2014. – 295 с.
5. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970–1980.